

KULTÚRÉLET

A 'szabadkai Népkör munkája

Irta: KUTI GYULA

A szocialista kultúra fejlesztésére az eddiginél több gondot kell fordítanunk. Ha jövő munkánk számára helyesen akarjuk megválasztani az utat, elemeznünk kell a mai helyzetet és vissza kell pillantanunk a közelmúltba. Mindkét munkához van anyag bőven.

A Híd áprilisi számában Kővágó László részletesebben foglalkozott Zenta kultúréletének fejlődésével. A cikkben felvázolt multa vonatkozó keret ráillik a Szabadkán és környékén működő kultúregyesületekre is. Szükségtelen tehát, hogy ezt a keretet újra megrajzoljuk, hisz valamennyien jól tudjuk, hogy a régi Jugoszláviában a kultúra, a szó igazi értelmében vett szocialista kultúra, mostohagyermek volt. Annál inkább szükség van azonban mai kultúréletünk alapos megvitatására. Vegyük tehát szemügyre egyik legnagyobb kultúregyesületünk, a szabadkai Népkör életét.

A műkedvelő csoport

A Szubotica-i Magyar Népkör ismert kultúrgóc. Számos ma ténykedő kultúrmunkásunk került ki belőle. A Magyar Népszínház káderének jórésze is a Népkörből indult; a Népkör jónéhány neves színészt és rendezőt adott színjátszásunknak. A Népkör színpada már a régi Jugoszlávia idején is a vajdasági magyar színművészet melegágya volt. Garai Béla is itt csiszolta ki tudását, amellyel most a vajdasági magyar színjátszást gazdagítja. A Népkörből indultak: Pataki László, Sánta Sándor, Német Rudolf, Deuts Janka és a gyorsan felfelé ívelő Szilágyi László is, hogy csak a nevezetesebbeket említsük, de rajtuk kívül is még sokan, akiket a művészet szeretete a Vajdasági Magyar Népszínház deszkáira szólított s akik ma hiven és kitartóan dolgoznak a szocialista, realista színjátszás meghonosításán.

A szabadkai Népkör mindig a realista színjátszás felé törekedett. Műkedvelői már a megszállás alatt mély átérzéssel játszották Darvas József „Szakadék”-át, amit a felszabadulás után is újra színre hoztak. Azóta több egyfelvonásos darabon kívül színre került már Gogoly „Házasság”-a és Katajev Valentin „Tévedések napja” is. A legutóbbi műkedvelő versenyre Csehov „Vanya bácsi”-jával, ezzel a klasszikus darabbal indultak. Ezúttal is kitűnt, hogy játékuk a műkedvelés csúcsain mozog. Különösen áll ez Szabó Jánosra, Virág Jánosnéra és Lejkó

Bélára, akik sokak véleménye szerint a Magyar Színházban is megállnák a helyüket.

Ezzel a szindarabbal a Népkör műkedvelő gárdája az idei tavaszi műkedvelő versenyen győzött is, meg nem is. Művészi szempontból 23 ponttal haladta túl a palicsi amatőrszínház együttesét, azonban a Szövetség által előírt előversenyben 24 ponttal gyengébbnek mutatkozott annál s így egy pont különbséggel a második helyre szorult, azaz Vajdaságban a harmadik műkedvelő csoportnak számít.

Miért történt ez így?

A műkedvelő versenyek előversenyének tíz pontból álló szabályzata van. Ezekben a pontokban a Népkör együttese gyengébbnek mutatkozott, mint a palicsi amatőrszínházé. Már pedig tudott dolog, hogy a verseny súlypontja éppen ezen az előversenyen van (Lásd Végh cikkét a Híd májusi számában). A Népkör műkedvelő együttese tehát — kultúrhatományai ellenére is — az előversenyben lemaradt. Pedig a hibák nem is nagyok, vagy legalább is nem oly méretűek, hogy kis jóakarattal ne lehetne kiküszöbölni azokat. Éppen ezért reméljük, hogy a verseny eredménye nem lesújtólag, hanem serkentőleg hat majd az együttes tagjaira.

Most pedig lássuk a hibákat.

Először is a próbák rendszerint egyórás késéssel kezdődtek. A következmény: a komolyabb erők nagyrészt kedvetlenül jártak a próbákra. Másodszor: egynémely műkedvelő inkább magának alkot, mint a közösségnek. A közösség tudata tehát nincs még kellőképpen elmélyítve. Harmadszor: egyik-másik tag a szükségesnél nagyobb mértékben él — tehát visszaél — a szólásszabadság jogával. Ebből kifolyólag sértődések keletkeznek, ami természetesen kedvezőtlenül hat a gyerelemre is, meg a kultúra fejlesztésére is. Negyedszer: az új jövevényt kissé mereven fogadják, kissé tartózkodva kezelik. Az emberek, persze, érzékenyek s az ilyen fogadtatással nem igen lehetnek megelégedve. Mindezek a különben nem jelentős dolgok apróbb repedéseket támasztanak a tömegmunka egységén, amelyek időjártával széles árokká válva komoly akadályt képeznek a barátság elmélyítése előtt s azt eredményezik, hogy a csoport tagjait nem lehet teljesen egybeforrasztani s a közös kultúrmunkát nem lehet kellő mértékben eredményessé tenni.

Vitathatatlan, hogy művészi tekintetben a Népkör együttese az egyik legjobb műkedvelő csoportunk. Ha az említett szervezési hibáktól meg tud szabadulni, minden eshetősége megvan arra, hogy a legközelebbi versenyig elérje az 1947-es szintet s hogy ismét hozzá kerüljön Vajdaság vándorzászlaja. Bízunk benne, hogy ez meg is történik, hiszen a hibák kijavítását célzó első lépést már megtették. Elhatározták, hogy megbeszélésre hívják össze az összes műkedvelőket, a jelenlegieket is, meg azokat is, akik az utóbbi időben bizonyos oknál fogva elmaradtak. A megbeszélésen megtárgyalják a hibákat és megbeszélik azok elkerülésének módját. Szó lesz majd politikai-világnézeti dolgokról is. Igyekeznek tehát összhangot elérni a kultúrmunka ezen ágazatában is.

A csoport most csak 22 tagból áll. Jó szervezéssel azonban 45—50 aktív tag és legalább két rendező részvételével lehetne biztosítani s ebben az esetben az eredmény is biztosítva lenne.

Énekkar

A Népkör egyik legnépesebb csoportja a dalárda. 60 nyilvántartott tagja van; ezekből 50 aktív énekes. Noha a csoportot alig fél éve szervezték, máris igen szép teljesítménye van; a közönségnek egy egész estét kitöltő hangversennyel mutatkozott be. A siker oka abban rejlik, hogy lelkes dalosok kerültek egy csoportba s hozzá még javarészt ifjak. A belső szervezeti élet eddig megfelelőnek mutatkozott, azonban a vezetőség ezt a csoportot az utóbbi időben kissé elhanyagolta s így ott bizonyos egyéni uralkodói irány kezdett fejlődni. A karnagy a fokozatos fejlődés vonaláról átcsapott a „gyerünk mihamarabb” vonalra. Azon igyekezik, hogy az énekkar minél előbb pénzt keressen, vagyis hogy a saját működése minél előbb kifizetődővé váljék. Ilyenformán a szórakozva tanulás hamarosan szigorú, majdnem katonás gyakorlatokká vedlett. Később, mikor az énekkar a Népkör vezetőségének határozata alapján benevezett a dalosversenyre, a karnagy önhatalmúlag, a saját szakvéleményére hivatkozva, lemondta a versenyt. Különös, hogy ugyanakkor, ugyanarra a versenyre benevezett egy másik dalcsoportot, amelyet szintén ő tanít s hozzá még ugyanannyi idő óta, mint a Népkör énekkarát. Hogy az ilyen eljárás mekkora mértékben csökkenti az énekesek tevékenységét, azt bárki elképzelheti.

E cseppet sem kívánatos állapotok oka természetesen a karnagyhiány. A tanulság pedig: igyekezzünk minél előbb új karnagyi kádert nevelni. Ha valóban tömegesíteni akarjuk az énekkarokat — már pedig akarjuk — gondoskodjunk arról, hogy megszűnjék az olyan egyének egyeduralma, akik csak pénzszerzési lehetőséget, csak nagyobb jövedelmet látnak a dalokkultúra tömegesítésében. Ne engedjük, hogy dalárdáink az önkéntesség alapját elhagyva holmi pénzhajhászok kényszer-egyesületévé, pénzkereső szerveivé váljanak.

Hasonló utat járt be a hétfagú zenekar is. Kezdetben jó úton haladtak, később azonban csökkent a tevékenységük a zenei élet fejlesztése terén s mindinkább a „troking” felé tolódtak. Ezért éleshangú bírálatot kaptak a vezetőségtől, ami azonban negatív hatást váltott ki náluk. Nem fejlődtek olyan zenekarrá, hogy a Népkört képviselhetnék, mégis tengerparti üdülőkön kívántak muzsikálni a nyári szünetekben. Persze ezt nem lehetett megengedni. A vezetőség ezt meg is magyarázta nekik, ők állítólag meg is értették, hanem komoly nekilendülés helyett abbahagyták a munkát. A zenekar széthullott.

Ebből is okulhatunk. Az ifjakat előbb helyes irányba kell terelni, ki kell fejleszteni bennük a közös érdekek tiszteletét, a fegyelmet, a helyes vonalon fejlődő kultúr-igényeket s csak azután adni jogot a hangszer használatára. Ha nem így járunk el, az ifjak csak mennél több pénzt akarnak keresni s nem igen törődnek majd az egyesület kulturális szintjének a megőrzésével.

Folklór. A népművészet ápolása

A városi tömegek szemével nézve ez az ágazat Szabadka történetében soha akkora teret nem hódított meg, mint az utóbbi három év alatt. A tavalyi ünnepi játékok iránt akkora volt az érdeklődés, hogy a játékok előtt két nappal már minden jegy elkelt. De nemcsak a városi tömegeit, hanem a környékbeli települések és falvak lakosságát is megmozgatták, ifjat, öreget egyaránt.

A kisborszniai csoport egy hatvanéves öreget is szerepeltetett a „momacsko kolo”-ban (legénytánc). A bácsszőlősi csoport legszebb táncait mutatta be; első is lett a három magyar táncscsoport közül, a kilenc versenyző csoportban pedig a második helyet szerezte meg. A Népkör táncscsoportja is főbbizben fellépett már és eredményesen népszerűsíti a népi táncok és szokások megőrzését. A szervezetlenségen és az öltözék hiányán kívül egyéb hiba eddig nem mutatkozott náluk.

Szervezési hibák: az ifjak a népi táncscsoportban folyton váltakoznak. A próbákat nem kezdik pontosan. A résztvevők a próbákon nem ügyelnek eléggé az oktatók tanácsaira s így a csoport fejlődése minőség tekintetében nem kielégítő. Elég szép számmal akad olyan ifjú, aki néhány táncot betanul, sőt bemutatkozik a színpadon is, később azonban elmarad. Úgy véli, megtanult táncolni, tehát minek járna továbbra is próbákra. Legjobb esetben abban az üzemben, ahol dolgozik, megszervez egy kisebb csoportot, amely azonban rövid idő múlva feledésbe megy. Az illető ifjú azonban azt hiszi, hogy ezzel már eleget tett a népi táncok terjesztése terén reá háruló kötelességnek. Láthatjuk tehát, hogy a csoport fejlődésének fő-akadálya ezúttal is a szervező- és politikai nevelőmunka hiányában rejlik.

A népi táncscsoport fejlődését lényegesen előmozdíthatnánk, ha sikerülne a szereplőket állandósítani s ha csak jól kidolgozott számokkal léptetnénk fel őket. Súlyos a másik, immár idültté vált probléma is. A táncscsoportnak nincs zenésze. Eddig hiábavalónak bizonyult minden kísérlet, amely oda irányult, hogy olyan fúvószenészt szervezzenek be, aki a népi dallamokat jól ismeri. Még csak olyant sem találtak, aki hajlandó lenne betanulni azokat. Így a táncosok a próbákon is, a fellépések alkalmával is énekkel kísérik a saját táncukat, ami pedig — csárdásról lévén szó nem könnyű dolog.

Mindennek ellenére megállapíthatjuk, hogy ez a csoport mégis szép eredménnyel működik. Számos esetben léptek már a közönség elé, megérdemelt sikerrel. De a közönség-sikeren túl van e csoportnak egy másik érdeme is s még hozzá ez a lényegesebb. A sok ifjú szűkebb környezetében, otthon a családban, vagy az üzemben, ahol dolgozik, terjeszti a Népkörben tanult táncokat és népdalokat. Sok közöttük a magyar tanítóképzős is, akik rövidesen elszélednek Vajdaság magyar falvaiba s bizonyára tovább adják apró tanítványaiknak azokat a dalokat, amelyeket a Népkörből hoztak. Van tehát eredmény, szebb, tartósabb és mélyrehatóbb, mint amelyet a színpadi siker felmutathat, hisz már nagyon sok helyen halljuk újra már-már feledésbe menő népdalainkat s mind gyakrabban látjuk népi táncainkat is.

Harc az írástudatlanság ellen

Az egyesület e célra alakított bizottsága a múlt, 1947/48-as iskolaévben húsz írástudatlant szervezett be s ezekből tizenkettőt le is vizsgáztatott. A jelen iskolaévben ismét huszat szerveztek be. Ezek közül tizenhatan járnak rendszeres oktatásra, míg kettőt közülük — kivételképpen — a lakásukon tanítanak a bizottság lelkesebb tagjai. A május elsejei munkaverseny keretében hármukat vizsgára készítették elő. Sikerült is mind a hármuk vizsgálja s az írni-olvasni megtanult emberek boldogan hagyták el a Népkör helyiségét.

Erről a bizottságról minden túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy nemes munkát végzett. Az oktatók lelkesen szervezték be az írástudatlanokat. Nem képezett akadályt, hogy egyikük-másikuk messze lakik, vagy nem megfelelő időben szabad. Gyerizse Borbála, a bizottság vezetője, a vele együtt működő tagokkal, külön dicséretet érdemel, amiért oly lelkesen, oly fáradhatatlanul harcolt a kapitalista társadalom e rút fekélyének kiirtásáért. A Népkör ténykedésében az írni-olvasni nemtudás elleni küzdelem határozottan pozitív eredményt jelent, még akkor is, ha csak lépésről-lépésre halad a munkában, hiszen letagadhatatlan siker az, hogy olyan emberek vesznek újságot, könyvet a kezükbe, akik negyven évig nem tudtak olvasni.

A könyvtár

A Népkör könyvtárának közel 2.000 kötete van. A taglétszámhoz (1.400) viszonyítva nem sok, azonban mégis meg kell állapítani, hogy nem a könyv, hanem az olvasó kevés. A múlt évben körülbelül kilencven volt az olvasók száma; ez az idén közel a kétszeresére emelkedett. A fellendülés a könyv- és sajtóterjesztő bizottság ügyes munkáját dicséri. A könyvjegyzéket 50 példányban lemásolták s így minden nagyobb üzemben és intézményben elhelyezhettek belőle egyet-egyet. A dolgozó tehát ott, a munkahelyén kijelölheti az olvasni kívánt könyvet s az a társa, aki rendszeresen jár a könyvtár-órákra, egyszerre viheti ki a kívánt műveket. Olvasás terén a Csipkegyár munkásai és tisztviselői mutattak legnagyobb tevékenységet. Számos esetben 15—20 könyvet cserélnek hetente. Az újítás tehát eredményesnek mutatkozott. Kívánatos volna azonban, hogy más üzemek is nagyobb érdeklődést mutassanak s alaposabban szervezzék meg a könyvkölcsönzést.

A könyvtár természetesen elvégezte a selejtezés munkáját is. A Courts-Mahlerek és egyéb „bődítő” (nem sajtóhibai) írások zár alá kerültek s a helyükön már haladószellemű munkák várják az olvasót. A könyvtár megvette azokat a szerb-horvát nyelvű technikai szakkönyveket és politikai tanulmányokat is, amelyek még nincsenek magyarra fordítva. A folyóiratok és napilapok is állandóan rendelkezésre állnak az egyesület bármely tagjának.

A selejtezés némileg csökkentette az olvasók taborát. Még mindig vannak ugyanis megrögzött Courts-Mahler-ímádók, akik most a városi könyvtárba iratkoztak át, ahol még kaphatnak Földi Mihályokat, Erdős

Renéket, cowboy-regényeket és hasonló jókat, — remélhetőleg ott sem sokáig.

Ugy véljük, a könyvtár-bizottság hibát követett el, hogy már több mint egy éve nem rendezett könyv-ismertető, könyv-népszerűsítő előadásokat. Hiányosság az is, hogy kevés egyéni agifációt folytat a haladószellemű írások olvastatása tekintetében. A vezetőség azonban, úgy látszik, maga is észrevette ezeket a hiányosságokat, mert a kultúra-terjesztési verseny egyik pontjává tette, hogy 25 %-al több politikával és szocializmussal foglalkozó írást fog olvastatni. E cél eléréséért azonban még küzdeni kell, de érdemes is, hisz mindeddig a haladószellemű írások olvastatása bizonyult a legjobb szervező és bizonyító eljárásnak.

A szervező bizottság

Ez a bizottság működik talán a legszélesebb téren. Feladatát képezi: a tagtoborzás, a tagdíjak begyűjtése, a legutóbbi közgyűlés óta az írástudatlanok beszerzése és oktatása s általában a szervezési hibák kiigazítása. Ha valamelyik szektor területén nem folyik a munka kielégítő módon, akkor a szervező bizottság ülésre hívja az illető szektor vezetőit. A közös ülésen megvitatják az eredményeket, elemzik a működést, megállapítják a sikertelenség okát. Utána határozatot hoznak a hibák kiküszöbölésére, amelynek a végrehajtását később ellenőrzik. Az eddig említett fogyatékoságokról természetesen a szervező bizottság is tud s már teljes erővel dolgozik leküzdésükön. Ezirányú munkáját májusba kezdte s minden remény megvan arra, hogy sikeresen be is végzi.

Népegyetem

A Népkör népegyetemi előadásokat nem tart. Szabadkán ugyanis a Kultúregyesületek Szövetsége keretében fennáll a Városi Népegyetem központi titkársága, azzal a feladattal, hogy gondoskodik a mindkét nyelvű népegyetemi előadásokról. Vannak könyvvel-, gépíró-, gyorsíró- és nyelv-tanfolyamai is. A titkárság feladata az irodalom és képzőművészet népszerűsítése is. Érthető tehát, hogy a Népkörnek ezen a téren nincs tennivalója. Vagy legalább is nem sok.

Tevékenyebb tagjai számára mégis tart a Népkör havonta egy-egy előadást, amelyeken a Népfrent és Pártunk által megjelölt időszakos témákat dolgoz fel. Az előadásokat vita követi, ami nagyban hozzájárul a téma élesebb megvilágításához. A Népkör vezetősége januárban rendszeresítette ezeket az előadásokat s azóta mindig meg is tartja azokat. A résztvevők száma 40 és 70 között mozog, ami az aktivisták számához mérve nem kielégítő ugyan, de remélhetőleg a szervezőbizottság itt is segíteni fog.

*

A Népkörnek a felsorolt főbb szektorain kívül apróbb csoportjai is vannak. Ilyenek: a sakki-, a teke-csoport, a gazdasági bizottság, stb.

Ez utóbbi a Népkör vagyonát tartja számon. Az apróbb csoportoknak összesen körülbelül tíz vezetőségi személye és 50—60, működő tagja van.

*

Ebből a betekintésből bizonyára láthatjuk, hogy ez a régi, komoly kultúrhagyományokkal rendelkező egyesület valóban értékes munkát végez és hogy — természetesen — fejlődik is. Kiegészítésként fel- említiük még a környékbeli, túlnyomórészt magyarlakta települések hasonló egyesületeit is, amelyeknek központja, szervezője a Népkör.

A ludasi „József Attila” kultúregyesületnek műkedvelő csoportja és 24 tagú zenekara van. Színjátszói a járási versenyben a negyedik helyet hódították meg, ami igen szép eredmény, hisz a településnek alig 3.500 lakosa van.

A bácsszőlősi „Petőfi Sándor” kultúrkör a járás legjobb népi tánc- csoportjával dicsekedhetik. A múltévi ünnepi játékokon a Városi Népszínház színpadán „Legénytánc”-okkal óriási tapsvihart váltottak ki a vegyes, szerb-horvát-magyar közönségből.

A bajmoki „Dózsa György” kultúrkör jólismert műkedvelő gárdája útján hirdeti szabad szocialista hazánk népi kultúráját.

A zsedniki „Táncsics Mihály” és a noszai „József Attila” a horvát kultúregyesületekkel együtt igyekeznek elmélyíteni népeink testvériségét és egységét, még pedig szép eredménnyel.

Látjuk tehát, hogy a népi kultúra az új Jugoszlávia legészakibb, magyarlakta vidékén is szépen fejlődik és hogy azon a marxista-leninista úton halad, amelyet Sztalin elvtárs jelölt ki számára a nemzetiségi kérdést megoldó elméletével, úgy, ahogy Jugoszlávia Kommunista Pártja, Tito elvtárral az élén tanítja.